

**2021–2030 metų Nacionalinio
pažangos plano horizontaliojo principo
„lygios galimybės visiems“ 2023 m.
ataskaita**

Turinys

Turinys.....	2
Ivadas.....	3
1. Horizontaliojo principo „Lygios galimybės visiems“ samprata.....	4
2. Horizontaliojo principo „Lygios galimybės visiems“ rodikliai bei kita kiekybinė informacija.....	5
2.1. Lyčių lygybės indeksas.....	5
2.2. Asmenų su negalia gyvenimo kokybės indeksas.....	12
2.3. Pažangos priemonių, prisidedančių prie horizontaliojo principo „Lygios galimybės visiems“, kiekybinė informacija.....	15
2.4. Kita kiekybinė informacija.....	16
3. Horizontaliojo principo „Lygios galimybės visiems“ kokybinė informacija.....	23
4. Išvados ir rekomendacijos.....	32
Tolimesnė informacija bei metodinė pagalba.....	35

Ivadas

2020 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybei priėmus 2021–2030 metų Nacionalinio pažangos planą (toliau – NPP)¹ nacionalinėje strateginių dokumentų sistemoje įsipareigota užtikrinti lygias galimybes visose strateginio planavimo etapuose.

Lygios galimybės yra pagrindinis socialinio teisingumo elementas, kuris yra svarbus visų politinių, ekonominių ir socialinių sistemų stabilumui. Todėl svarbu integruoti lygias galimybes į visas politikos sritis, kad būtų pasiektas tvarus ir teisingesnis visuomenės vystymasis. Lygių galimybių integravimas suteikia galimybę kovoti su diskriminacija ir socialine atskirtimi, gerinti asmenų gyvenimo kokybę, skatinti ekonominį augimą ir prisideda prie visuomenės darnos. Šiandien, kai visuomenė yra įvairesnė ir globalizuota, svarbiau nei bet kada užtikrinti, kad visi politikos sprendimai atitiktų lygių galimybių principą ir padėtų formuoti teisingesnę, solidarumu ir supratingumu pagrįstą visuomenę.

Šioje ataskaitoje pateikiama informacija apie horizontaliojo principo „lygios galimybės visiems“ įgyvendinimą 2023 m. Svarbu tai, kad nors didžioji dalis pažangos priemonių, prisidedančių prie horizontaliojo principo „lygios galimybės visiems“ jau yra patvirtinta, daugeliu atveju veiklos tik pradėdamos vykdyti, tad rezultatus šiame etape įvertinti yra sudėtinga. Nors matoma lėta pažanga lygių galimybių bei lyčių lygybės srityje, ši pažanga išlieka trapi, todėl reikalingos tikslinės priemonės lygių galimybių padėties gerinimui.

Ataskaitos parengimą koordinavo

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos
Lygių galimybių, moterų ir vyrų lygybės grupės vyresnysis patarėjas

Eitvydas Zurba

¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimas Nr. 998 „Dėl 2021–2030 metų Nacionalinio pažangos plano patvirtinimo“. Gide nuorodos teikiamos į šio nutarimo suvestinę redakciją nuo 2023 m. spalio 9 d.

1. Horizontaliojo principo „Lygios galimybės visiems“ samprata

Vyriausybei priėmus NPP, atsižvelgiant į nacionalinį ir tarptautinį kontekstą, buvo pasirinkta įtvirtinti tris horizontaliuosius principus (toliau – HP): *Darna* vystymosi, *Inovatyvumo (kūrybingumo)* ir *Lygių galimybių visiems*. Būtent *Lygių galimybių visiems* HP (toliau – LGV HP) gyvendina NPP ir iš jo sekančių kitų strateginių dokumentų reikalavimus, nustatytus Lietuvos Respublikos Konstitucijoje, Lietuvos Respublikos strateginio valdymo įstatyme, Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatyme bei Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatyme. LGV HP įgyvendinimą koordinuoja Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija (toliau – SADM, LGV HP koordinatorius).

LGV HP taikymas užtikrina, kad visiems asmenims, nepaisant jų lyties, tautybės, rasinės ar etninės kilmės, pilietybės, kalbos, religijos ar įsitikinimų, tikėjimo, pažiūrų, negalios, sveikatos būklės, socialinės padėties, amžiaus, seksualinės orientacijos ar kitų bruožų, būtų užtikrintos vienodos teisės ir galimybės naudotis paslaugomis, infrastruktūra, transportu ir kitomis priemonėmis, pilnavertiškai dalyvauti visuomeniniame gyvenime.

Įgyvendinant NPP pažangos uždavinius ir rengiant nacionalines plėtros programas, privaloma atsižvelgti į asmenų su negalia, moterų ir vyrų, skirtingų amžiaus grupių, tautinių mažumų ir kitų galinčių patirti diskriminaciją grupių poreikius ir numatyti lygių galimybių principą įgyvendinančias priemones bei rodiklius.

NPP įtvirtinti šie pagrindiniai rodikliai, skirti stebėti LGV HP pažangą:

HP LGV įgyvendinimo pažangos rodiklis	Rodiklio reikšmės			Duomenų šaltinis
	Pradinė	Siektina 2025 m.	Siektina 2030 m.	
Lyčių lygybės indeksas	56,3 (2020)	60	70	Europos lyčių lygybės institutas
Asmenų su negalia gyvenimo kokybės indeksas	48,53 balo (2019)	55 balai	60 balų	Neįgaliųjų reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos

1 lentelė. HP LGV įgyvendinimo pažangos rodikliai. Šaltinis: NPP.

2. Horizontaliojo principo „Lygios galimybės visiems“ rodikliai bei kita kiekybinė informacija

Šiame skyriuje pateikiama informacija apie Lyčių lygybės indeksą, Asmenų su negalia gyvenimo kokybės indeksą bei jų sudedamąsias dalis. Taip pat apžvelgiama turima kita kiekybinė informacija, rodanti lygių galimybių padėtį.

2.1. Lyčių lygybės indeksas

Europos lyčių lygybės instituto (toliau – EIGE) sudaromas Lyčių lygybės indeksas yra kompleksinis Europos Sąjungos (toliau – ES) valstybių vertinimas remiantis kiekybiniais rodikliais. Dėl jo geografinės apimties, šis indeksas yra naudingas palyginti Lietuvos situaciją su ES vidurkiu bei kitomis valstybėmis.²

Lyčių lygybės indeksą sudaro šešios pagrindinės gyvenimo sritys (domenai): darbas, pinigai, žinios, laikas, galia ir sveikata.³ Kiekviena sritis turi skirtingus rodiklius, kuriais remiantis, yra vertinama šalies pažanga toje srityje. Viso yra 31 rodiklis, kurių įverčius sudėjus nustatomas bendras šalies Lyčių lygybės indekso balas. Visų rodiklių vertinimai yra išskirstyti pagal lytį.

2022 m. indekso reikšmės:

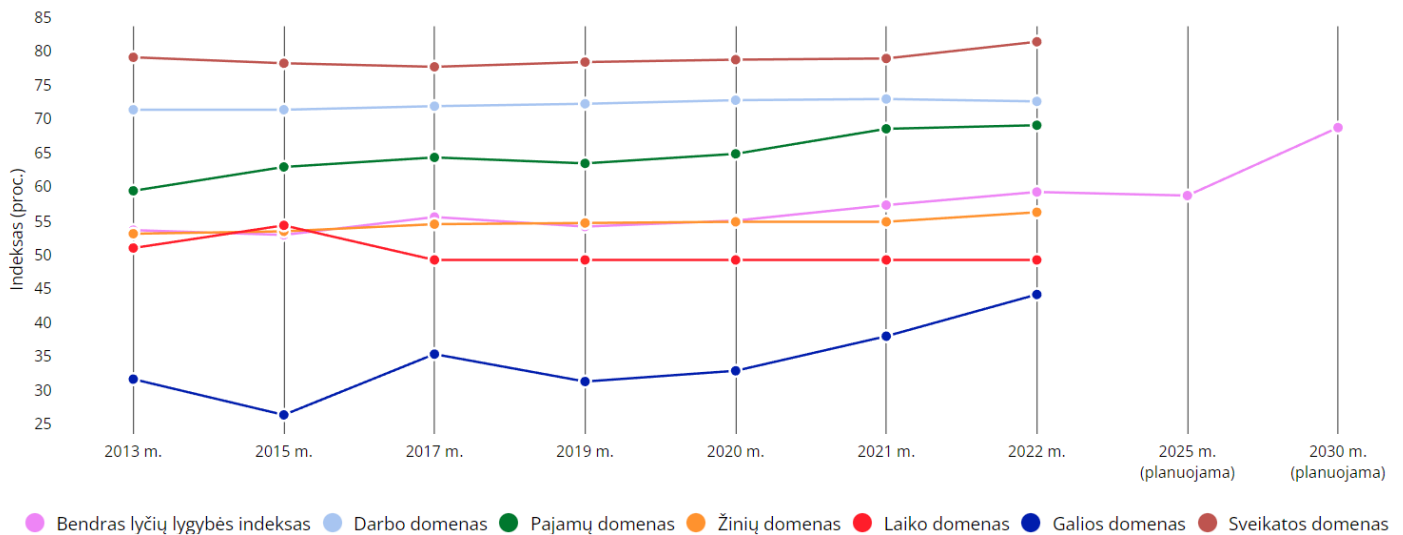
	Bendrasis indeksas	Darbo domenas	Pinigų domenas	Žinių domenas	Laiko domenas	Galios domenas	Sveikatos domenas
Lietuva	60.6	73.9	70.4	57.6	50.6	45.4	82.7
ES	68.6	71.7	82.6	62.5	64.9	57.2	88.7

2 lentelė. Lyčių lygybės indeksas. Šaltinis: EIGE.

² Žr. <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2022/country/LT>.

³ Svarbu atkreipti dėmesį, kad egzistuoja ir dar vienas domenas – smurto. Tačiau dėl neegzistuojančių palyginimų duomenų tarp valstybių, jis nėra kiekybiškai vertinamas.

LYČIŲ LYGYBĖS INDEKSAS

1 paveikslėlis. Lyčių lygybės indekso pokytis Lietuvoje. Šaltinis: EIGE, SADM.

EIGE paskelbus 2022 m. duomenis tapo aišku, kad 2025 m. kiekybinis tikslas lyčių lygybės srityje yra jau pasiektas. Tai nutiko pagrinde todėl, kad padidėjo galios domeno indeksas, kurį lemia lyčių pusiausvyrą įvairiose formatuose (pvz., Vyriausybėje). Nors 2025 m. kiekybinis tikslas lyčių lygybės srityje pasiektas, šis pokytis yra itin trapus, nes kitose srityse kol kas esminis pokytis kol kas nėra pasiektas.

2.1.1. Darbo domenas

Ši sritis vertinama atsižvelgiant į dvi potemes - „Dalyvavimas (darbo rinkoje)“ ir „Segregacija (darbo rinkoje) bei darbo kokybė“. Ši sritis yra vienintelė, kurioje abiejose potemėse Lietuva viršija Europos Sąjungos rodiklius. Ypatingai didelis atotrūkis matomas rodiklyje „Įdarbinami asmenys, dirbantys švietimo, žmonių sveikatos ir socialinio darbo srityse (proc.)“.⁴ Šis rodiklis turi glaudžią sąsają su žinių domenu, kur taip pat matomas aiškus atotrūkis dėl pasirenkamų studijų pagal lytį.⁵ Būtinės tikslinės priemonės, siekiant pritraukti lyties, kuri yra mažiau reprezentuojama, atstovus į atitinkamas studijų programas ir po to į atitinkamos srities darbo vietas.

⁴ Žr. <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2022/domain/work/LT>.

⁵ Žr. <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2022/domain/knowledge/LT>.

	Dalyvavimas (darbo rinkoje)	Segregacija (darbo rinkoje) bei darbo kokybė
Lietuva	90.8	60.1
ES	81.1	63.3

3 lentelė. Lyčių lygybės indeksas: darbo domenas. Šaltinis: EIGE.

Rodiklis	Moterys	Vyrai
Visos darbo dienos ekvivalentinis užimtumo lygis (proc.)	51	61
Darbingo gyvenimo trukmė (metai)	38	37
Įdarbinami asmenys, dirbantys švietimo, asmens sveikatos ir socialinio darbo srityse (proc.)	28	6
Galimybė valandą ar dvi išeiti darbo metu, kad būtų galima sutvarkyti asmeninius ar šeimos reikalus (proc.)	19	21
Karjeros perspektyvų indeksas (taškai, 0–100)	62	63

4 lentelė. Lyčių lygybės indeksas: darbo domeno rodikliai Lietuvoje. Šaltinis: EIGE.

2.1.2. Pinigų domenas

Pinigų sritis matuoja lyčių nelygybę dėl galimybės naudotis finansiniais ištekliais ir moterų bei vyrų ekonomine padėtimi. Sritis vertinama atsižvelgiant į dvi potemes – „Finansiniai ištekliai“ ir „Ekonominė padėtis“. Šioje srityje abu potemės yra žemiau ES vidurkio.

Itin akivaizdus skirtumas rodiklyje „Vidutinis mėnesinis uždarbis (PPS)“: Lietuvoje šio rodiklio reikšmė moterims yra 1316, o vyrams – 1549. Kitaip, ES vidurkis moterims – 2333, vyrams – 2819. Taip pat akivaizdu, kad didesnę skurdo riziką patiria moterys – net 23 proc. procentų yra skurdo rizikoje (vyrų – 17 proc.).

Kalbant apie skurdo rodiklius ir persikertančias tapatybes itin svarbu atkreipti dėmesį į šeimines padėtis. Net 50 proc. vienišų moterų yra skurdo rizikoje (40 proc. vyrų). 45 proc. moterų, kurios vienos augina vaiką, yra skurdo rizikoje. Skurdo rizikos tendenciją labai aiški ir lyginant skurdo riziką pagal amžių. Moterų atveju 15-

24 m. tarpsnyje 19 proc. moterų patiria skurdo riziką, 25-49 m. – 16 proc., 50-64 m. – 17 proc., o 65+ m. – 39 proc.⁶

Būtina toliau plėsti tiksles priemones, kurios mažina skurdo riziką.

	Finansiniai ištekliai	Ekonominė padėtis
Lietuva	61.6	80.4
ES	77.2	88.3

5 lentelė. Lyčių lygybės indeksas: pinigų domenas. Šaltinis: EIGE.

Rodiklis	Moterys	Vyrai
Vidutinis mėnesinis uždarbis (PPS)	1316	1549
Vidutinės lygiavertės grynosios pajamos (PPS)	14460	16207
Skurdo rizika (skurdo rizikoje esantys asmenys) (proc.)	24	18
Pajamų paskirstymas S20/S80 (proc.)	17	16

6

lentelė. Lyčių

lygybės indeksas: pinigų domeno rodikliai Lietuvoje. Šaltinis: EIGE.

2.1.3. Žinių domenas

Žinių domenas matuoja lyčių nelygybę švietimo pasiekimuose, dalyvavime švietimo ir mokymo srityje per visą gyvenimą ir lyčių segregaciją švietime. Sritis vertinama atsižvelgiant į dvi potemes – „(Mokslo) įgijimas ir dalyvavimas (jame)“ ir „Segregacija (švietime)“. Ypatingai didelis atotrūkis matomas rodiklyje „Švietimo, sveikatos ir gerovės, humanitarinių mokslų ir meno aukštojo mokslo studentai (kiekis) (proc.)“.⁷ Tai vėliau lemia ir segregaciją, matomą darbo domene.⁸ Būtinės tikslios priemonės, siekiant pritraukti lyties, kuri yra mažiau reprezentuojama, atstovus į atitinkamas studijų programas ir po to į atitinkamos srities darbo vietas.

⁶ Žr. <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2022/domain/money/LT>.

⁷ Žr. <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2022/domain/knowledge/LT>.

⁸ Žr. <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2022/domain/work/LT>.

Taip pat reikalingos priemonės, skatinančios moksleivius rinktis lyties požiūriu netradicines studijų kryptis ir profesijas ir užtikrinančios lyčių lygybės principo integraciją mokomojoje medžiagoje.

	(Mokslo) įgijimas ir dalyvavimas (jame)	Segregacija (švietime)
Lietuva	71.6	46.3
ES	72.1	54.1

7 lentelė. Lyčių lygybės indeksas: žinių domenas. Šaltinis: EIGE.

Rodiklis	Moterys	Vyrai
Aukštojo mokslo absolventai (kiekis) (proc.)	38	31
Asmenys, dalyvaujantys formaliaje arba neformaliajame švietime (proc.)	14	13
Švietimo, sveikatos ir gerovės, humanitarinių mokslų ir meno aukštojo mokslo studentai (kiekis) (proc.)	44	17

8 lentelė. Lyčių lygybės indeksas: žinių domeno rodikliai Lietuvoje. Šaltinis: EIGE.

2.1.4. Laiko domenas

Laiko sritis matuoja lyčių nelygybę paskirstant laiką, praleistą atliekant priežiūrą ir buitinį darbą bei socialinę veiklą. Sritis vertinama atsižvelgiant į dvi potemes – „Globa“ ir „Socialinė veikla“. Srities rodikliai nekinta dėl duomenų trūkumo, naudojami 2015-2016 m. duomenys.⁹ Būtina atnaujinti duomenis, siekiant įvertinti realią situaciją. Be to, svarbu toliau plėtoti priemones, padedančias skatinti darbo ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą.

	Globa	Socialinė veikla
Lietuva	64.0	40.0
ES	69.1	61.0

⁹ Žr. <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2022/domain/time/LT>.

9 lentelė. Lyčių lygybės indeksas: laiko domenas. Šaltinis: EIGE.

Rodiklis	Moterys	Vyrai
Asmenys, besirūpinantys ir ugdatys savo vaikus ar anūkus, besirūpinantys vyresnio amžiaus asmenimis ar asmenis su negalia, kiekvieną dieną (proc.)	41	24
Asmenys, kurie kasdien gamina maistą ir (arba) atlieka namų ruošos darbus (proc.)	79	29
Apmokamą darbą dirbantys asmenys, užsiimantys sportine, kultūrine ar laisvalaikio veikla ne savo namuose, kasdien arba kelis kartus per savaitę (proc.)	13	18
Apmokamą darbą dirbantys asmenys, dalyvaujantys savanoriškoje ar labdaros veikloje, bent kartą per mėnesį (proc.)	5	4

10 lentelė. Lyčių lygybės indeksas: laiko domeno rodikliai Lietuvoje. Šaltinis: EIGE.

2.1.5. Galios domenas

Galios sritis matuoja lyčių lygybę sprendimų priėmimo pozicijose politinėje, ekonominėje ir socialinėje srityse. Sritis vertinama atsižvelgiant į tris potemes – „Politinė galia“, „Ekonominė galia“ ir „Socialinė galia“. Nors moterų ministrių dalis padidėjo ir tai lėmė šios srities indekso šuolį, pažanga išlieka trapi. Itin didelis atotrūkis matomas Lietuvos Respublikos Seime, vietos savivaldos institucijose. Taip pat ekonominėje ir socialinėje srityje.¹⁰ Aktualu toliau vykdyti priemones, skirtas moterų įgalinimui dalyvauti sprendimų priėmimo ir įgalinant moteris užimti aukštesnes pozicijas. Taip pat svarbu plėsti nuolat renkamų statistinių duomenų, susijusių su moterų skaičiumi vadovujančiose pozicijose, apimtį.

	Politinė galia	Ekonominė galia	Socialinė galia
Lietuva	54.7	34.2	50.0
ES	60.2	52.1	59.9

¹⁰ Žr. <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2022/domain/power/LT>.

11 lentelė. Lyčių lygybės indeksas: galios domenas. Šaltinis: EIGE.

Rodiklis	Moterys	Vyrai
Ministrų dalis (proc.)	42.2	57.8
Parlamento narių dalis (proc.)	28.4	71.6
Vietos savivaldos institucijų narių dalis (proc.)	30.2	71.6
Didžiausių kotiruojamų bendrovių, stebėtojų tarybos ar direktorių valdybos narių dalis (proc.)	23.2	76.8
Centrinio banko valdybos narių dalis (proc.)	25	75
Mokslinius tyrimus finansuojančių organizacijų valdybos narių dalis (proc.)	33.3	66.7
Visuomeninių transliuotojų valdybos narių dalis (proc.)	25	75
Nacionalinių olimpinių sporto organizacijų aukščiausių sprendimus priimančių organų narių dalis (proc.)	18.7	81.3

12 lentelė. Lyčių lygybės indeksas: galios domeno rodikliai Lietuvoje. Šaltinis: EIGE.

2.1.6. Sveikatos domenas

Sveikatos domenas matuoja lyčių lygybę trimis su sveikata susijusiais aspektais: sveikatos būklė, elgsena ir galimybe naudotis sveikatos paslaugomis. Lietuvoje daug mažiau asmenų vertina savo sveikatą gerai ar labai gerai: 41 proc. moterų ir 49 proc. vyrų, kai ES vidurkis – 67 proc. moterų ir 72 proc. vyrų. Taip pat svarbu, kad gyvenimo trukmės tikimybė Lietuvoje tarp lyčių skiriasi net 10 metų. Daug daugiau vyrų nei moterų turi žalingų įpročių.¹¹ Tikslinga toliau vykdyti tikslines priemones, skirtas vykdyti prevenciją bei atliepti lyčių atstovų specifinius poreikius, ypač aktualios priemonės, prisidedančios prie vyrų (psichologinės) sveikatos gerinimo.

	(Sveiktos) Būklė	Elgsena	Prieiga (prie sveikatos paslaugų)
Lietuva	80.3	71.6	98.5
ES	91.9	77.8	97.6

¹¹ Žr. <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2022/domain/health/LT>.

12 lentelė. Lyčių lygybės indeksas: sveikatos domenas. Šaltinis: EIGE.

Rodiklis	Moterys	Vyrai
Kaip asmuo suvokia savo sveikatos būklę, gera ar labai gera (proc.)	41	49
Tikėtina gyvenimo trukmė skaičiuojant nuo gimimo (metai)	80	70
Sveiki gyvenimo metai skaičiuojant nuo gimimo (metai)	59	55
Nerūkantys ir alkoholiu nepiktnaudžiaujantys žmonės (proc.)	82	52
Asmenys, užsiimantys fizine veikla ir (arba) vartojantys vaisių ir daržovių (proc.)	31	34
Gyventojai, kurie neturi nepatenkintų medicininės apžiūros poreikių (proc.)	3	2
Gyventojai, kurie neturi nepatenkintų dantų patikros poreikių (proc.)	3	2

13 lentelė. Lyčių lygybės indeksas: sveikatos domeno rodikliai Lietuvoje. Šaltinis: EIGE.

2.2. Asmenų su negalia gyvenimo kokybės indeksas

Asmuo su negalia turi lygias teises su kitais asmenimis įgyvendinti visas žmogaus teises ir naudotis savo laisvėmis. Valstybės ir savivaldybių institucijos bei įstaigos bendradarbiaudamos su asmeniu su negalia, jo artimaisiais ir nevyriausybinėmis organizacijomis siekia, kad būtų užtikrinta kompleksiskai teikiama pagalba nuo ankstyvosios intervencijos iki bendruomenėje teikiamų paslaugų ir pagalbos.

Asmenų su negalia gyvenimo kokybės indeksas (toliau – GKI) yra šalies mastu skaičiuojamas indeksas, remiantis kiekybiniais rodikliais, kurie yra reikšmingi asmenų su negalia gyvenimo kokybei. Indeksas apskaičiuojamas pasitelkiant pagrindinius aspektus, turinčius įtakos asmenų su negalia gyvenimo kokybei: asmenų su negalia poreikių tenkinimo rodiklius, fizinės ir informacinės aplinkos prieinamumo rodiklius, asmenų su negalia užimtumo ir dalyvavimo kultūros ir sporto veiklose rodiklius, asmenų su negalia teisių gynimo bei socialinio aktyvumo rodiklius.

Analizuojant kiekvieną GKI rodiklį (ar rodiklių grupes) atskirai, galima vertinti asmenų su negalia situaciją tam tikrose jų gyvenimo srityse.

GKI sudaro pagrindinės ir asmenų su negalia gyvenimo kokybei svarbios sritys: pagalbos ir paslaugų poreikio patenkinimas, aplinkos prieinamumas, užimtumas ir teisių gynimas.¹²

Metai	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2025	2030
GKI reikšmė	49,88	43,89	44,53	45,22	48,76	49,26	52	52,34	52,07	52,44*	55 (siekis)	60 (siekis)

14 lentelė. Asmenų su negalia gyvenimo kokybės indeksas. Šaltinis: Neįgaliųjų reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Pastaba*: 2022 m. indekso reikšmė bus patikslinta 2023 m. liepos mėn.

Pagalbos ir paslaugų poreikio patenkinimo sritis. Srities svoris GKI – 40. Vertinama atsižvelgiant į asmenų su negalia galimybes gauti socialines paslaugas ir pagalbą, sveikatos paslaugas ir pagalbą bei švietimo paslaugas ir pagalbą.

Preliminariais duomenimis, 2022 m. mažėjo socialinės integracijos priemonės, socialines paslaugas ir pagalbą gavusių asmenų su negalia dalis nuo visų asmenų su negalia (45 proc. 2021 m. – 41 proc. 2022 m.). Mažėjimą galėjo lemti staigus infliacijos šuolis 2022 m., kai tuo tarpu tiek savivaldybių biudžetų, tiek valstybės biudžeto finansavimas socialinėms paslaugoms ir socialinės integracijos priemonėms liko mažai pakitęs. Kitų domenų objektyviai vertinti negalima, nes keitėsi skaičiavimo metodika, lyginant su 2021 m. Tikslinga plėsti

¹² Detali informacija apie sričių rodiklius prieinama 2021–2030 metų Nacionalinio pažangos plano horizontaliojo principo „lygios galimybes visiems“ įgyvendinimo gide, <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/socialine-integracija/lygios-galimybes/horizontalusis-principas-lygios-galimybes-visiems/naudingi-saltiniai-ir-metodine-medziaga>.

pagalbos ir paslaugų mastą asmenims su negalia, įtraukiant naujas pagalbos ir paslaugų formas bei dabartinėms pagalbos ir paslaugų rūšims skirti pakankamai valstybės ir savivaldybės biudžeto lėšų.

Aplinkos prieinamumo sritis. Srities svoris GKI – 30. Vertinama atsižvelgiant į asmens su negalia gyventi ir veikti jo poreikius atitinkančioje prieinamoje fizinėje, informacinėje aplinkoje ir įsigyti pritaikytas paslaugas ir gaminius.

2022 m. į indekso skaičiavimą buvo įtraukti fizinio prieinamumo indeksas (42,27) ir informacijos prieinamumo indeksas (23,69). Duomenys dėl Vartotojų pasitenkinimo gaunamų paslaugų ir prekių prieinamumu bus surinkti tik už 2023 m., 2023 m.. gruodžio mėn.

2022 m. augo rodikliai „Būsto pritaikymo poreikio patenkinimas“ (49,5 proc. 2021 m. ir 62,82 proc. 2022 m.) ir „Miestų viešojo transporto (autobusų, troleibusų) pritaikytų bent asmenims su judėjimo negalia dalis“ bei „Traukinių pritaikytų bent asmenims su judėjimo negalia dalis“. Taip pat visi keltai buvo pritaikyti asmenims su negalia. Nežymiai sumažėjo „Techninės pagalbos priemonių asmenims su negalia poreikio patenkinimas“ (91 proc. 2021 m. ir 90,52 proc. 2022 m.) Būtina toliau didinti finansavimą būsto pritaikymui, skatinti savarankišką būsto pritaikymą, ieškoti būdų supaprastinti viešųjų pirkimų procedūras savivaldybių administracijoms, kai pirkimai vykdomi siekiant pritaikyti būstą asmenims su negalia ir svarstyti kitą būsto pritaikymo modelį. Įsigyjant naujas transporto priemones viešuosius subjektus įpareigoti įsigyti asmenims su negalia pritaikytas viešojo transporto priemones, o vykdant viešuosius pirkimus dėl pavėžėjimo paslaugų teikimo įtvirtinti reikalavimą, kad paslaugos tiekėjas paslaugas teiktų asmenims su bent su judėjimo negalia pritaikytomis transporto priemonėmis.

Informacijos prieinamumo indekso augimą lėmė pasikeitusi asmenims su negalia pritaikytų tinklalapių skaičiavimo metodika.

Atliekant interneto svetainių ir mobiliųjų programų stebėseną buvo vadovaujama 2016 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje (ES) 2016/2102 dėl viešojo sektoriaus institucijų interneto svetainių ir mobiliųjų programų prieinamumo nurodytais reikalavimais¹³, įsitikinama kaip interneto svetainės ir mobiliosios programos atitinka Direktyvos (ES) 2016/2102 6 straipsnyje nurodytus standartus ir technines specifikacijas. Vertinamos ne visos, o atrinktos interneto svetainės ir mobiliosios programėlės. Atlikus vertinimą subjektams siunčiama informacija apie nustatytus trūkumus ir duotas laikotarpis iki spalio mėnesio ištaisyti nustatytus trūkumus. Tikėtina, kad ištaisiusių nustatytus trūkumus iki nustatytos datos dalis ir toliau liks panaši.

¹³ Reikalavimai nacionalinėje teisėje perkelti į Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 18 d. nutarimą Nr. 480 „Dėl Bendrųjų reikalavimų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų interneto svetainėms aprašo patvirtinimo“.

Rekomenduojama ir toliau vykdyti interneto svetainių stebėseną, ypatingai nustatytų neatitikimų tikslinimui per nurodytą terminą, rengiant projektų finansavimo sąlygų aprašus, visus pareiškėjus įpareigoti, kad jų internetinės svetainės ir mobiliosios programėlės būtų pritaikytos ir atitiktų Direktyvos 2016/2102 reikalavimus, bei skirti papildomų vertinimo balų, jei interneto svetainė ir (ar) mobilioji programėlė bus pritaikyta aukštesniu, nei Direktyvoje 2016/2102 nurodyti reikalavimai (Pasaulio saityno prieinamumą gairių AAA lygiu¹⁴), arba informacijos turinys bus parengtas asmenims su negalia pritaikytais formatais (lengvai suprantama kalba, titravimas, gestų kalba, audiovizualinis įgarsinimas).

Asmenų su negalia užimtumo sritis. Srities svoris GKI – 25. Vertinama atsižvelgiant į asmenų su negalia užimtumą ir dalyvavimą darbo rinkoje, kultūros ir sporto veiklose. Didžiausia šios srities dalis skiriama užimtumui (15 balų). Dalyvavimui kultūros ir sporto veikloje skiriama po 5 balus.

2022 m. dar šiek tiek padidėjo dirbančių asmenų su negalia dalis nuo visų darbingo amžiaus asmenų su negalia ir buvo 30,49 proc. (29,11 proc. 2021 m.). EUROSTAT pateikia tik 2011 m. duomenimis. 2011 m. ES dirbo 38,7 proc. 20–64 m. asmenų su negalia (palyginimui Lietuvoje 2011 m. dirbo 32,9 proc.). Taip pat EUROSTAT nurodo, kad Baltijos valstybėse narėse asmenys su negalia susiduria su didesne skurdo rizika, kuri tiesiogiai susijusi su asmens darbinėmis pajamomis. Skurdo rizikos lygis tarp 16 metų ir vyresnių žmonių, turinčių negalią (veiklos apribojimą), 2021 m. buvo didžiausias Baltijos šalyse: Latvijoje – 37,5 proc., Estijoje – 34,0 proc., Lietuvoje – 32,6 proc. Žemiausias asmenų su negalia skurdo rizikos rodiklis buvo Suomijoje (13,5 %), Slovakijoje (13,0 %); 2020 m. duomenys) ir Čekijoje (12,7 %). Taigi šis rodiklis Lietuvoje buvo beveik 3 kartais didesnis nei Čekijoje.¹⁵

Tikslinga toliau vykdyti tikslines priemones, skirtas asmenų su negalia užimtumui didinti.

Asmenų su negalia teisių gynimo sritis. Srities svoris GKI – 5. Vertinama atsižvelgiant į asmenų su negalia dalyvavimą įvairiose nevyriausybinėse organizacijose ir judėjimuose ginant jų teises.

2022 m. 22,98 proc. asmenų su negalia dalyvavo nevyriausybinėse organizacijose ir judėjimuose ginant jų teises. Stebimas nuoseklus asmenų su negalia, dalyvaujančių nevyriausybinėse organizacijose ir judėjimuose ginant jų teises mažėjimas. Pastebima, kad nevyriausybinių organizacijų (toliau – NVO) sensta ir tampa nebeatraskios jauniems asmenims su negalia. Siekiant įtraukti jaunus asmenis su negalia būtina jiems rodyti kad NVO yra svarbios priimančios sprendimus susijusius su negalia ir įtraukti asmenų su negalia NVO į visas politikos formavimo ir koordinavimo sritis, susijusias su negalia. Taip pat remti ir skatinti NVO, savo veiklas orientuojančias į jaunų asmenų su negalia įtraukimu į savo veiklas, skatinti vadovų kaitą, didinti NVO

¹⁴ Žr. <https://www.w3.org/TR/WCAG21>.

¹⁵ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Disability_statistics_-_poverty_and_income_inequalities&oldid=561947#At_risk_of_poverty_or_social_exclusion.

patrauklumą jaunimui. Tikslinga ir toliau vykdyti tikslines priemones, nukreiptas į asmenų su negalia teisių gynimą.

2.3. Pažangos priemonių, prisidedančių prie horizontaliojo principo „Lygios galimybės visiems“, kiekybinė informacija

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija nuolat stebi pažangos priemonių, prisidedančių prie HP LGV būklę.¹⁶ 2023 m. kovo 2 d. duomenimis (tik pagal patvirtintas plėtros programas):

- Patvirtintose plėtros programose yra 185 pažangos priemonės. 92 (49.7 proc.) iš jų prisideda prie HP LGV.
- Iš priemonių, kurios prisideda prie HP LGV: 58 patvirtintos (63 proc.), 1 derinta, 9 regioninės.

Informacija pagal ministerijas:

	Viso pažangos priemonių	Prisideda prie HP LGV	Iš prisidedančių prie HP LGV patvirtinta
Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	18	14	8
Ekonomikos ir inovacijų ministerija	14	11	11
Kultūros ministerija	10	4	3
Sveikatos apsaugos ministerija	5	5	3
Teisingumo ministerija	17	6	3
Finansų ministerija	6	1	0
Užsienio reikalų ministerija	3	2	1
Aplinkos ministerija	14	6	3
Žemės ūkio ministerija	9	2	0
Vidaus reikalų ministerija	6	1	1
Susisiekimo ministerija	13	13	7
Energetikos ministerija	18	0	0
Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	52	27	18

¹⁶ Naujausia informacija prieinama <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/socialine-integracija/lygios-galimybes/horizontalusis-principas-lygios-galimybes-visiems/pletros-programos-ir-pazangos-priemones>.

15 lentelė. Kiekybinė pažangos priemonių informacija. Šaltinis: SADM.

Lentelėje nėra pateikiama informacija apie nepatvirtintų plėtros programų priemones, pvz., Vidaus reikalų ministerijos pažangos priemonės, kurias planuojama numatyti Viešojo saugumo stiprinimo 2022–2030 metų plėtros programoje ar Civilinės saugos stiprinimo ir plėtros programoje.¹⁷ Nepatvirtinus plėtros programų kol kas nėra įmanoma nustatyti kokius tiksliai iššūkius bei kokia apimtimi bus planuojama spręsta, prie kurių HP pažangos priemonės turėtų prisidėti ir pan.

2.4. Kita kiekybinė informacija

Toliau pateikiama kiekybinė informacija, kuri tiesiogiai nėra įtraukta į NPP, tačiau padeda suprasti lygių galimybių padėti Lietuvoje, įskaitant Europos ir pasaulio kontekstą.

2.4.1. Rainbow Europe indeksas (LGBT+ asmenų teisių užtikrinimas)

ILGA-Europe organizacijos sudaromame indekse Lietuva vertinama 24 balais iš 100 ir yra 35 vietoje iš 49 Europos valstybių.¹⁸ Pagrindiniu iššūkiu išlieka teisinis reglamentavimas: tos pačios lyties šeimų teisinis pripažinimas, lyties keitimo procedūrų reglamentavimas, draudimas diskriminuoti lyties tapatybės pagrindu.

	Lietuva (balų iš 100)	ES vidurkis (balų iš 100)	Visų Europos valstybių vidurkis (balų iš 100)
Bendras įvertinimas	24	48	38
Lygybė ir nediskriminavimas	26	47	40
Šeima	0	50	38
Neapykantos nusikaltimai ir neapykantos kalba	26	37	31
Teisinės lyties pripažinimas	23	44	35
Tarplyčių asmenų teisės	0	6	4
Pilietinės visuomenė	83	92	82

¹⁷ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/2d898840a30711eda1dbd5461e760ede>; <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/a4674f60ebd811ecb2618cb58b54cd29>.

¹⁸ Žr. <https://www.rainbow-europe.org/#8644/0/0>.

Prieglobstis	17	37	30
---------------------	-----------	----	----

16 lentelė. *Rainbow Europe* indeksas. Šaltinis: rainbow-europe.org.

2.4.2. *Trans Rights* žemėlapis (Translyčių asmenų teisių užtikrinimas)

Trangender Europe sudaromame žemėlapyje ir indekse šiuo metu Lietuva surenka 3 balus iš 30 galimų. Pagrindiniu iššūkiu išlieka teisinis reglamentavimas: lyties keitimo procedūrų reglamentavimas, draudimas diskriminuoti lyties tapatybės pagrindu.¹⁹

	Lietuva (balų)	Malta (balų)	Vokietija (balų)	Latvija (balų)	Estija (balų)
Bendras įvertinimas	3 / 30	27 / 30	19,94 / 30	3 / 30	15 / 30
Teisinis lyties pripažinimas	3 / 13	13 / 13	11 / 13	2 / 13	9 / 13
Prieglobstis	0 / 2	2 / 2	2 / 2	1 / 2	0 / 2
Neapykantos nusikaltimai ir neapykantos kalba	0 / 3	3 / 3	1,69 / 3	0 / 3	0 / 3
Nediskriminavimas	0 / 8	5 / 8	5,28 / 8	0 / 8	6 / 8
Sveikata	0 / 2	2 / 2	0 / 2	0 / 2	0 / 2
Šeima	0 / 2	2 / 2	0 / 2	0 / 2	0 / 2

17 lentelė. *Trans rights* indeksas. Šaltinis: transrightsmap.tgeu.org.

Paminėtinas ir *Trangender Europe* organizacijos sudaromas *Trans Health* žemėlapis, kuriame analizuojamas ES valstybių narių sveikatos paslaugų prieinamumas translyčiams asmenims. Lietuva šiame žemėlapyje klasifikuojama antroje nuo galo kategorijoje pagal sveikatos paslaugų prieinamumą. Viso žemėlapyje yra 10 kategorijų. Pirmoje vietoje – Malta, antroje – Ispanija.²⁰

¹⁹ Žr. <https://tgeu.org/trans-rights-map-2022>.

²⁰ Žr. <https://tgeu.org/wp-content/uploads/2022/10/tgeu-trans-health-map-2022-en.pdf> ir <https://tgeu.org/trans-health-map-2022>.

2.4.3. Pasaulinis lyčių atotrūkio indeksas

Pasaulio ekonomikos forumo sudaromame Pasauliniame lyčių atotrūkio indekse Lietuva užima 11 vietą iš 146 valstybių su 0.799 balo iš 1 galimo balo. Nuo 2021 m. indeksas krito per 0.004 balo.²¹

	Ekonominis dalyvavimas ir galimybės	Išsilavinimo pasiekimai	Sveikata ir išgyvenimas	Politinis įgalinimas
Lietuvos balai (iki 1 balo)	0.781	0.986	0.980	0.450
Lietuvos vieta (iš 146)	21	85	1	22

18 lentelė. Pasaulinis lyčių atotrūkio indekso sritys. Šaltinis: Pasaulio ekonomikos forumas.

2.4.4. Lygių galimybių kontrolieriaus (tarnybos) veikla

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba (toliau – LGKT) informavo, kad 2022 m. iš viso sulaukė 1686 kreipimūsi (207 skundai ir 1479 paklausimai). Pagal Lygių galimybių įstatyme nurodytas sritis:

- valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų sritis – 352;
- švietimo įstaigų, kitų švietimo teikėjų bei mokslo ir studijų institucijų sritis – 84;
- darbo santykių sritis – 389;
- vartotojų teisių apsaugos sritis – 403;
- organizacijų ir asociacijų sritis – 7;
- kita – 203;
- kompetencijai nepriskirtos sritys – 248.

²¹ https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2022.pdf.

Pagal diskriminacijos pagrindus:

	2022 m.	2021 m.	2020 m.
Lytis	377	203	242
Rasė, tautybė, pilietybė, kalba, kilmė ir etninė priklausomybė	178	151	85
Socialinė padėtis	106	51	30
Tikėjimas, įsitikinimai ir pažiūros, religija	41	40	23
Amžius	124	110	121
Negalia	361	125	123
Lytinė orientacija	36	49	20
Kompetencijai nepriskirti tapatybės požymiai	358	-	-

19 lentelė. Kreipimūsi skaičius pagal diskriminacijos pagrindus. Šaltinis: LGKT.

2.4.5. Neapykantos nusikaltimai ir neapykantos kalba

Pagal Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos viešai skelbiamus duomenis ir šio departamento pateiktą informaciją Vidaus reikalų ministerijai rengiant 2022 m. ataskaitą apie neapykantos nusikaltimų ir neapykantos kalbos situaciją Lietuvoje²², 2022 m. užregistruotos 2 nusikalstamos veikos pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 169 straipsnį (diskriminavimas dėl tautybės, rasės lyties, kilmės, religijos ar kitos grupinės priklausomybės; viena dėl tautybės, kita – dėl rasės), 90 – pagal Baudžiamojo kodekso 170 straipsnį (Kurstymas prieš bet kokios tautos, rasės, etninę, religinę ar kitokią žmonių grupę bei viešas pritarimas tarptautiniams nusikaltimams, SSRS ar nacistinės Vokietijos nusikaltimams Lietuvos Respublikai ar jos gyventojams, jų ar šiurkštus menkinimas). Kurstymo atveju daugiausia registruotų nusikalstamų veikų yra dėl seksualinės orientacijos (57), dėl tautybės – 15, dėl rasės – 7.

Nacionalinės teismų administracijos duomenimis, kurie buvo pateikti Vidaus reikalų ministerijai rengiant 2022 m. ataskaitą apie neapykantos nusikaltimų ir neapykantos kalbos situaciją Lietuvoje, 2022 m. teismuose gautos 4 bylos pagal Baudžiamojo kodekso 170 straipsnio 1 dalį, išnagrinėtos 5. Pagal Baudžiamojo kodekso 170 straipsnio 2 dalį gauta 30 bylų, išnagrinėta 29.

Pagal Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos (toliau – ŽEIT) pateiktą informaciją, per 2022 m. į socialinius tinklus – dažniausiai Facebook, ŽEIT kreipėsi 490 kartų. 98 proc. pranešimų tenkinti, vidutinis socialinio tinklo reakcijos laikas – nuo 3 iki 6 val. Sumažėjęs kreipimūsi skaičius nulemtas žmoniškųjų išteklių

²² Žr. <https://vrm.lrv.lt/lt/atsakas-i-neapykantos-nusikaltimus-ir-neapykanta-kurstancias-kalbas>.

trūkumu ir fokuso perkėlimo į dezinformacijos tyrimus. Dėl galimų neapykantos kalbos arba diskriminacijos apraiškų skirtingose visuomenės informavimo priemonėse priimta 10 sprendimų, 4 kartus visuomenės informavimo priemonės įspėtos Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 50 straipsnio nustatyta tvarka dėl 19 straipsnio 1 dalies 3 punkto (skleidžiama ar kurstoma neapykanta) pažeidimo. ŽEIT teigia, kad tendencijos iš esmės nekinta – visuomenės informavimo priemonėse aptariant itin aktualius ar didelį susidomėjimą, rūpestį keliančius klausimus, pvz., Partnerystės įstatymą, karo Ukrainoje situaciją, neapykantos apraiškų atitinkamai kategorijai žmonių padaugėja. ŽEIT teigiamai vertintina aspektą, kad kai kurios žiniasklaidos priemonės apribojo komentavimo galimybes, kai aprašoma karo Ukrainoje tema, tokiu būdu užkertamas kelias neapykantos tautybės pagrindu raiškai komentaruose.

2.4.6. Smurtas artimoje aplinkoje bei smurtas dėl lyties

Valstybės duomenų agentūros duomenimis, 2022 m. dėl smurto artimoje aplinkoje buvo užregistruoti 5 872 nusikaltimai, arba 1,2 proc. daugiau nei 2021 m.

29 proc. padaugėjo seksualinės prievartos nusikaltimų, 26,6 proc. daugiau užregistruota ir sunkių sveikatos sutrikdymų, taip pat padaugėjo nužudymų – 2021 m. nužudymų artimoje aplinkoje užregistruota – 21, 2022 m. – 25. Dėl smurto artimoje aplinkoje užregistruoti nusikaltimai sudarė 14,4 proc. visų užregistruotų nusikaltimų (2021 m. – 15,1 proc.).

Dauguma (5,5 tūkst., arba 94,1 proc.) 2022 m. dėl smurto artimoje aplinkoje užregistruotų nusikaltimų – nesunkūs sveikatos sutrikdymai. Jie sudarė 60,9 proc. visų šalyje užregistruotų nesunkių sveikatos sutrikdymų (2021 m. – 62,7 proc.).

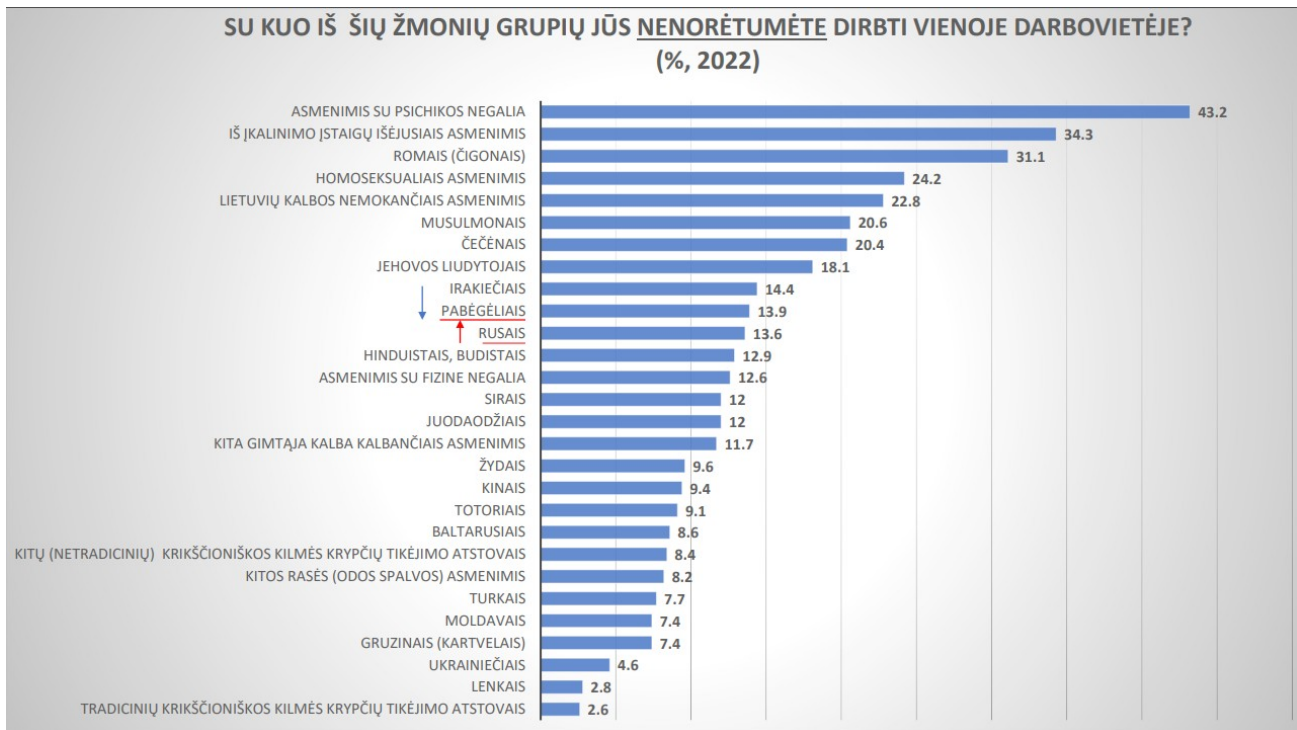
8 iš 10 dėl smurto artimoje aplinkoje užregistruotų nusikaltimų aukų – moterys, kas 10-as nukentėjęs – vaikas iki 18 metų amžiaus. 2022 m. užregistruota 6 119 asmenų, nukentėjusių nuo nusikaltimų, padarytų dėl smurto artimoje aplinkoje (mieste – 3,9 tūkst., arba 64,2 proc. asmenų, kaime – 2,2 tūkst., arba 35,8 proc.). Dauguma (4,3 tūkst., arba 78,8 proc.) suaugusių nukentėjusiųjų buvo moterys, iš jų 80,6 proc. nukentėjo nuo intymaus partnerio. 631, arba 10,3 proc. nukentėjusių nuo nusikaltimų, padarytų dėl smurto artimoje aplinkoje, vaikai iki 18 metų amžiaus, 90,8 proc. jų nukentėjo nuo tėvų ar įtėvių.

2022 m. buvo užregistruoti 4 388 įtariamai (kaltinami) asmenys, padarę nusikaltimus dėl smurto artimoje aplinkoje (2 proc. mažiau nei 2021 m.). Iš jų 86,3 proc. buvo vyrai. Daugiau kaip pusė (2,4 tūkst., arba 54,1 proc.) įtariamų (kaltinamų) asmenų buvo 30–49 metų amžiaus. Šiais nusikaltimais buvo įtariamai (kaltinami) ir 18 nepilnamečių (0,4 proc. visų įtariamų (kaltinamų) asmenų).

Daugiau kaip pusė įtariamų (kaltinamų) asmenų (57,7 proc.) turėjo vidurinį ar profesinį išsilavinimą, daugiau kaip penktadalis (21,3 proc.) – pagrindinį, 13,7 proc. – aukštąjį ar aukštesnįjį išsilavinimą ir 7,2 proc. – pradinį ar neturėjo jokio išsilavinimo. Daugiau nei trečdalis (37,8 proc.) asmenų nusikaltimo padarymo metu niekur nedirbo ir nesimokė, penktadalis (24,6 proc.) asmenų dirbo ir net 51,3 proc. buvo apsvaigę nuo alkoholio ar narkotinių medžiagų. Didžioji dalis asmenų (4,3 tūkst., arba 97,9 proc.) buvo įtariamai (kaltinami) fiziniu smurtu.²³

2.4.7. Visuomenės nuostatų apklausa (2022 m.)

Naujausia prieinama visuomenės nuostatų apklausa yra atlikta Lietuvos socialinių mokslų centro Sociologijos instituto Etninių tyrimų skyriaus ir VšĮ „Diversity Development Group“ užsakytu.²⁴

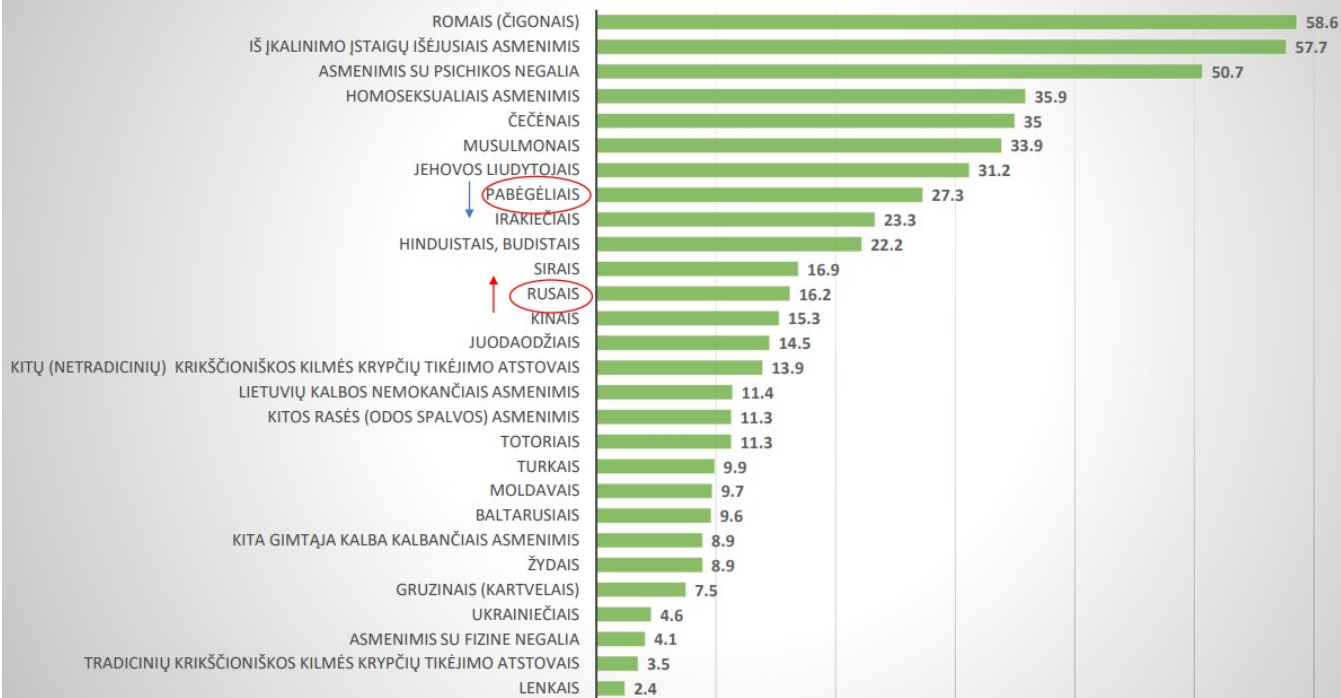

2 paveikslėlis. Nuostatų paplitimas darbovietėje. Šaltinis: Lietuvos socialinių mokslų centro Sociologijos instituto Etninių tyrimų skyrius.

²³ Žr. <https://osp.stat.gov.lt/informaciniai-pranesimai?articleId=10572074>.

²⁴ Žr. <https://www.diversitygroup.lt/2022/11/16/pristatyti-2022-m-atliktu-visuomenes-nuostatu-tyrimo-ir-ziniasklaidos-stebesenos-rezultatai>.

SU KUO IŠ IŠVARDYTŲ ŽMONIŲ GRUPIŲ JŪS NENORĖTUMĖTE GYVENTI KAIMYNYSTĖJE? (%, 2022 M.)

3 paveikslėlis. Nuostatų paplitimas privačiame gyvenime. Šaltinis: Lietuvos socialinių mokslų centro Sociologijos instituto Etninių tyrimų skyrius.

Tolimesnė informacija

- [Išpareigojimo mažinti nelygybę indeksas \(2022\)](#)
- [Pasaulinės demokratijos būklės indeksas \(2021\)](#)
- [Migrantų integracijos politikos indeksas \(2020\)](#)
- [Specialusis Eurobarometras 493: Diskriminacija Europos Sąjungoje \(2019\)](#)
- [Aktyvaus senėjimo indeksas \(2018\)](#)

3. Horizontaliojo principo „Lygios galimybės visiems“ kokybinė informacija

HP LGV koordinatorius visų ministerijų, kurios koordinuoja pažangos priemones, prisidedančias prie HP LGV paprašė kokybinės informacijos apie pažangos priemonių įgyvendinimą. Laiku (iki kovo 1 d.) informaciją pateikė 5 iš 9 ministerijų. Toliau pateikiama informacija atrinkta iš ministerijų pateiktų duomenų ir tik iš dalies atspindi vykdoma veiklų spektrą – t. y. pateikiama tik aktualiausia informacija. Nepaisant to, kad NPP buvo patvirtintas dar 2020 m., matomas lėtas progresas realiai įgyvendinant veiklas per pažangos priemones.

Aplinkos ministerija (toliau – AM) informavo, kad nors yra patvirtinusi dalį pažangos priemonių, kai kurios jų 2023 m. bus peržiūrėtos ir papildytos veiklomis (projektais).

AM nurodė, kad prie 2022–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Aplinkos apsaugos ir klimato kaitos valdymo plėtros programos (toliau – Klimato kaitos valdymo PP) pažangos priemonės Nr. 02-001-06-04-01 „Skatinti pastatų renovaciją“ veiklų prisidės įgyvendinimo veiksmingumo HP LGV aspektu prisidės kuriama pastatų prieinamumo asmenims su negalia vertinimo sistema, numatyta 18-osios Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plane²⁵. AM užsakymu 2022 m. parengta Statinių prieinamumo asmenims su negalia vertinimo metodika. Jos pagrindu Aplinkos ministerija, bendradarbiaudama su Neįgaliųjų reikalų departamentu prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, 2023 m. numato atlikti valstybės ir savivaldybių institucijų pastatų prieinamumo vertinimą ir parengti asmenų su negalia poreikiams nepritaikytų pastatų (švietimo įstaigų, sveikatos priežiūros įstaigų, socialinių paslaugų įstaigų, kultūros įstaigų, savivaldybių administracijų ir seniūnijų) pritaikymo veiksmų planą. Sukurta pastatų prieinamumo asmenims su negalia vertinimo sistema padės veiksmingiau taikyti universalaus dizaino principus pastatų, visų pirma viešųjų, renovacijoje.

Klimato kaitos valdymo PP pažangos priemonės Nr. 02-001-06-04-02 „Didinti klimato kaitos politikos veiksmingumą“ apimtyje 2022 m. pradėta vykdyti pažangos veikla „Atsinaujinančių energijos išteklių (saulės) panaudojimas nepasiturinčių fizinių asmenų elektros energijos reikmėms ir (ar) iškastinį kurą naudojančių šilumos įrenginių pakeitimui“, kuri tiesiogiai prisidedanti prie HP LGV įgyvendinimo siekiant gerinti pažeidžiamų visuomenės grupių padėtį visuomenėje, investicijas tikslingai nukreipiant į socialinę atskirtį patiriančius asmenis.

²⁵ 18-osios Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano veiksmas Nr. 03-02-09 „Sukurti pastatų prieinamumo asmenims su negalia vertinimo sistemą, jos pagrindu atlikti valstybės ir savivaldybių institucijų pastatų prieinamumo vertinimą ir užtikrinti asmenų su negalia poreikiams nepritaikytų pastatų (švietimo įstaigų, sveikatos priežiūros įstaigų, socialinių paslaugų įstaigų, kultūros įstaigų, savivaldybių administracijų ir seniūnijų) pritaikymo veiksmų planų parengimą“.

2022 m. birželio 10 d. paskelbtas kvietimas teikti paraiškas iki 2023 m. birželio 1 d. arba kol pasibaigs lėšos. Kvietimui skirta 2 mln. eurų Klimato kaitos programos lėšų kompensacinėms išmokoms nepasiturintiems gyventojams. 2022 m. gauta 91 paraiška 797 tūkst. eurų sumai, skirtas finansavimas 63 pareiškėjams 596,8 tūkst. eurų sumai, išmokėta 5 pareiškėjams 45 tūkst. eurų.²⁶

Kultūros ministerija (toliau – KM) informavo, kad 2021–2030 metų Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos Kultūros ir kūrybingumo plėtros programos pažangos priemonės Nr. 08-001-04-01-01 (PP) „Aukštos meninės vertės, įvairaus ir įtraukaus kultūros turinio prieinamumo didinimas“ apimtyje 2022 m. I–II ketv. parengta skaitmeninio raštingumo ir pritaikyto formato informacijos išteklių naudojimo mokymų programa „Patirčių valdymo standartas“, skirta skaitymo sutrikimų turintiems asmenims. Pirmoji standarto dalis yra skirta specialistams, kurioje pateikta išsami medžiaga, kaip efektyviai organizuoti mokymus, dirbti su auditorija remiantis pokyčių valdymo, viešojo kalbėjimo, efektyvaus informacijos pristatymo žiniomis. Antroji standarto dalis skirta projekto pristatymui tikslinei auditorijai, kurioje akcentuojama teigiama kultūros įtaka psichologinei sveikatai, leidinių formatų alternatyvos, pagrindiniai naudojimosi principai. Trečioje dalyje kviečiama praktiškai išbandyti įvairias galimybes klausytis garsinių knygų ir pasirinkti asmeniui tinkamiausią būdą. Programa parengta įsigijus profesionalias mokymų ekspertų paslaugas, organizuoti Lietuvos audiosensorinės bibliotekos personalo mokymai (juose dalyvavo 95 procentai bibliotekos specialistų). 2022 m. gruodžio mėn. atliktas praktinis programos testavimas su tiksline auditorija. 2022 m. II–IV ketv. įsigytos priemonės mobiliųjų mokymų organizavimui ir vykdymui: sukurtos 2 Virtualios garsinių knygų bibliotekos mobiliosios aplikacijos, palengvinančios naudojimąsi el. leidiniais, pritaikytas asmenims, negalintiems skaityti įprasto spausdinto teksto. Išanalizavus tikslinės auditorijos gebėjimus atitinkančios įrangos pasiūlą rinkoje, įsigyti 2100 specialūs grotuvai ir leidinių įrašymui reikalingos laikmenos. Mobilųjų mokymų organizavimui atokiausiuose regionuose įsigyta transporto priemonė, kuri visiškai aprūpinta mokymų organizavimui reikalinga aplinka ir įranga. KM toliau vykdo kitus pasirengimo darbus veikloms.

Susiekimo ministerija nurodė, kad 2022 m. pradėtos įgyvendinti 2022–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijos Susisiekimo plėtros programos pažangos priemonės Nr. 10-001-05-03-03 „Gerinti susisiekimą oro transportu“ veiklos. Prie HP LGV prisidės pažangos priemonės veikla „Vilniaus filialo naujojo terminalo statyba su būtina įranga ir atvykimo terminalo rekonstrukcija“, kuri prisidės prie lygių galimybių rodiklio „Neįgaliųjų gyvenimo kokybės indeksas“, kurio vienas iš sudedamųjų dalių yra fizinės ir informacinės aplinkos prieinamumas, gerinimo. Veiklos rezultatais (pastatytu nauju keleivių terminalu) galės naudotis visos visuomenės grupės, įskaitant ir asmenis, turinčius individualių poreikių.

²⁶ https://apvis.apva.lt/statistika/paraisku-statistika?priemone=37&postinvitation=92&statistics_status%5B%5D=null&statistics_status%5B%5D=3025&statistics_status%5B%5D=3026&statistics_status%5B%5D=3027&statistics_status%5B%5D=3028.

Švietimo, mokslo ir sporto ministerija informavo, kad 2022 m. vyko pasirengiamieji darbai įgyvendinti 2021–2030 m. plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Švietimo plėtros programos (toliau – ŠPP) pažangos priemonės Nr. 12-003-03-01-01 „Įgyvendinti „Tūkstantmečio mokyklų“ programą“ veiklas: patvirtinta „Tūkstantmečio mokyklų“ programa²⁷, nustatyti savivaldybių ir mokyklų atrankos kriterijai, finansavimo sąlygos bei pažangos savivaldybėms kriterijai, suderinti savivaldybių švietimo pažangos planai ir pradėtas programos vykdymas. Pirmajame programos sraute atrinktos dalyvauti 23 savivaldybės (19 pažangos planų, iš kurių 4 – jungtiniai (rengiami 2 savivaldybių kartu). Nuo 2023 m. vasario mėn. pirmojo srauto savivaldybės pradės įgyvendinti veiklas (iki 2025 m. birželio 30 d.). Veiklos planuojamos įgyvendinti 99 mokyklose. Planuojama, kad ši pažangos priemonė turėtų teigiamai paveikti lyčių lygybės indeksą Žinių, Galios, Pinigų, Sveikatos srityse.

ŠPP pažangos priemonės Nr. 12-003-03-01-04 „Užtikrinti visiems prieinamą ankstyvąjį ugdymą“ apimtyje sukurtas įstaigų, vykdančių ikimokyklinio ugdymo programas, stiprinimo paketas. Šiuo paketu siekiama stiprinti pedagogų profesines kompetencijas, sukuriant bendradarbiaujančių įstaigų tinklą bei aprūpinti įstaigas moderniomis darbo vietomis. Bendradarbiaujančių įstaigų tinklas bus kuriamas dviem etapais, veiklose dalyvaus pedagogai, vadovai ir savivaldybių švietimo padalinių specialistai, kurių dalis taps kitų įstaigų konsultantais, sprendžiant savivaldybėse, švietimo įstaigų grupėse iškeltas problemas. Pažangos priemonė turėtų teigiamai paveikti lyčių lygybės indeksą Žinių ir Laiko srityse.

ŠPP pažangos priemonės Nr. 12-003-03-05-01 „Įdiegti vieną langelį karjerai planuoti ir įgūdžiams tobulinti“ apimtyje, 2022 m. rugsėjį Švietimo, mokslo ir sporto ministerija paskelbė kvietimą teikti projekto įgyvendinimo planus „Suaugusiųjų švietimo IT sistemos sukūrimas ir kompetencijų plėtojimo programų finansavimas“ Nr. 10-009-P bei 2022 m. gruodžio 30 d. derinimui pateikė Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymo Nr. VIII-822 2, 4, 7, 9, 10, 11, 13, 15, 16, 17 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo ⁹1 straipsniu įstatymo projektą, kuriame siūloma nustatyti vieno langelio principu veikiančios Individualių mokymosi paskyrų sistemos veikimo principines nuostatas.²⁸

Teisingumo ministerija informavo, kad įgyvendinant 2021–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos Teisingumo sistemos plėtros programos pažangos priemonę 13-002-08-02-01 „Modernizuoti bausmių vykdymo sistemos infrastruktūrą“ 2022 m. buvo vykdoma pažangos priemonės pirmoji veikla „Esamų inžinerinių statinių techninių savybių gerinimas“. Ji įgyvendinama vykdant projektą „Perimetro apsaugos sistemų modernizavimas“. Siekiant pagerinti saugią aplinką kalėjimuose, efektyviau įgyvendinti dinaminio saugumo principus, atnaujinamos perimetro apsaugos signalizacinės sistemos

²⁷ Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2022 m. sausio 31 d. įsakymas Nr. V-137 „Dėl „Tūkstantmečio mokyklų“ programos patvirtinimo“.

²⁸ Žr. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/ad438350b34d11ed924fd817f8fa798e>.

ir inžinerinės priemonės įkalinimo įstaigose. Šia veikla tiesiogiai neprisidedama prie „Lygios galimybės visiems“ horizontalaus principo įgyvendinimo, tačiau neigiamo poveikio nedaro.

Įgyvendinant pažangos priemonės antrąją veiklą „Naujos kartos bausmių vykdymo įstaigos infrastruktūros sukūrimas“ 2022 m. vyko pasirengimas viešojo ir privataus sektorių partnerystės investicijų projektui „Šiaulių tardymo izoliatoriaus iškėlimas iš miesto centrinės dalies į Šiaulių r. sav., Ginkūnų sen., Malavėniukų k.“ įgyvendinti. Bendradarbiaujant su VŠĮ Centrinė projektų valdymo agentūra buvo rengiami dokumentai viešojo pirkimo procedūroms atlikti parenkant privatų partnerį, atliktos viešųjų pirkimų viešosios konsultacijos, minėtas investicijų projektas pristatytas privataus sektoriaus investuotojams.

Veikla siekiama pokyčio sudarant geresnes įkalinimų asmenų laikymo sąlygas, numatant didesnę gyvenamųjų patalpų plotą, tenkantį vienam asmeniui, sudarant privatumą, ir taip sumažinti konfliktinių situacijų ir sveikatos sužalojimo atvejų skaičius. Taip pat siekiama sudaryti geresnes darbo sąlygas ir saugesnę aplinką pareigūnams kartu sumažinant žalą Lietuvos biudžetui. Siekiama asmenims su negalia, laikomiems laisvės atėmimo vietų įstaigose, pritaikyti infrastruktūros pagal jų turimą negalią. Projekto įgyvendinimo metu numatoma pastatyti integralų veiksmų kompleksą, sąlygosiantį tvarų infrastruktūrinį ir funkcinį rezultatą, už kurį atsakomybę prisiims privatus partneris.

Pažangos priemonės trečiąją veiklą „Kamerinio tipo patalpų įrengimas įkalinimo įstaigose“ numatoma įgyvendinti nuo 2024 m.

Modernizavus kalėjimo infrastruktūrą bus įrengtos kamerų tipo gyvenamosios patalpos, kuriose asmenys yra geriau izoliuoti vieni nuo kitų be galimos pašalinės įtakos, užtikrinamas asmenų privatumas, sumažinamas pavojus patirti grasinimas ir smurtą, užkertami nusikalstamų organizacijų vidaus ryšiai, pareigūnai gali užtikrinti reikiamą nuteistųjų kontrolę, padidinamas darbo aplinkos saugumas. Pareigūnai ir psichologai galės veiksmingiau dirbti su nuteistaisiais ir suimtaisiais, įtraukti juos į resocializacijos programas. Ne griežtas režimas, intensyvi kontrolė ir priežiūra, bet pirmiausia orių gyvenimo sąlygų bei humanišku santykių su nuteistaisiais užtikrinimas prisideda prie smurto mažinimo ir saugumo įkalinimo įstaigose.

Vidaus reikalų ministerija, Ekonomikos ir inovacijų ministerija, Sveikatos apsaugos ministerija, Užsienio reikalų ministerija informavo, kad 2022 m. vyko parengiamieji darbai.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos esminiai veiksmai, įgyvendinant pažangos priemones, prisidedančias prie HP LGV:

2021–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pajamų nelygybės mažinimo plėtros programos (toliau – Pajamų nelygybės PP) pažangos priemonės Nr. 09-002-02-01-04 „Tobulinti minimalių pajamų apsaugos sistemą“ apimtyje, siekiant sumažinti skurdą, nelygybę, užtikrinti adekvačias išmokas ir įgyvendinant Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos

nuostatų įgyvendinimo plano 03-03-01 veiksmą „Siekiant mažinti skurdą ir pajamų nelygybę, kartu užtikrinant pakankamas paskatas dirbti, atlikti esamos minimalių pajamų sistemos studiją“, 2022 m. parengta Minimalių pajamų adekvatumo studijos ataskaita (toliau – ataskaita), kurioje kompleksišškai įvertinta minimalių pajamų sistema Lietuvoje, identifikuotos jos tobulinimo kryptis, siekiant sumažinti skurdą ir užtikrinti efektyvesnį lėšų panaudojimą. 2023 m. bus vertinamos ataskaitoje pateiktos rekomendacijos, sistemiškai peržiūrimos išmokos, pensijos, kurios užtikrina gyventojų minimalias pajamas bei atlikti minimalių pajamų apsaugos sistemą reglamentuojančių teisės aktų pakeitimai, kurie įsigalios nuo 2024 m.

Įgyvendinant Pajamų nelygybės PP pažangos priemonę Nr. 09-002-02-01-03 „Tobulinti vienišų pensinio amžiaus asmenų ir vienišų neįgaliųjų pajamų apsaugos sistemą“ 2021 m. pabaigoje priimtas Lietuvos Respublikos socialinio draudimo pensijų įstatymo pakeitimas, kuriuo užtikrintas spartesnis pensijų indeksavimas (įsigaliojo 2022 m.). Taip pat minėtu įstatymo pakeitimu buvo atsisakyta proporcingo bendrosios pensijos dalies mažinimo asmenims, neįgijusiems būtinojo stažo, taip siekiant sparčiau mažinti pagyvenusių žmonių skurdą.

2021 m. priimtas Lietuvos Respublikos vienišo asmens išmokos įstatymas – nuo 2021 m. liepos mėnesio teisę į vienišo asmens išmoką įgijo mažiausias pensijas gaunantys vieniši senyvo amžiaus ir neįgalūs asmenys, o nuo 2022 m. ši priemonė apėmė visus vienišus pensinio amžiaus bei asmenis su negalia. SADM duomenimis, 2022 m. gruodžio mėnesį vienišo asmens išmoką gavo 225 tūkst. asmenų. Paminėtina ir tai, kad vienišo asmens išmokos dydį susiejus su socialinio draudimo našlių pensijų baziniu dydžiu (dydžio matas), vienišo asmens išmoka kasmet augs tokiu pačiu tempu kaip ir socialinio draudimo našlių pensija.

Ženkliai pasistūmėta įgyvendinant 2021–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos neįgaliesiems tinkamos aplinkos visose gyvenimo srityse plėtros programos pažangos priemonę Nr. 09-005-02-06-01 „Užtikrinti fizinės infrastruktūros prieinamumą neįgaliesiems“, 2022 m. sukurta IT sistema stasis.lt, pradėtas diegti statinių prieinamumo kontrolės ir stebėsenos mechanizmas, projektuojama kompetencijų struktūra (veiklų vykdytojas – Neįgaliųjų reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos). Pažangos priemonė prisideda prie horizontalaus principo įgyvendinimo, nes Fizinės infrastruktūros prieinamumo lygmens indeksas (toliau – FI) įeina į neįgaliųjų gyvenimo kokybės indekso skaičiavimą. Skaičiuojant FI vertinamas statinių prieinamumas, transporto prieinamumas, būsto pritaikymas, techninės pagalbos priemonių suteikimas asmenims su negalia. Statinių prieinamumo stebėsenos sistema ne tik sudarys sąlygas įvertinti statinių prieinamumo lygį, bet leis planuoti investicijas į prieinamą infrastruktūrą, motyvuos verslą rūpintis savo infrastruktūros prieinamumu taip užtikrinant, kad visi asmenys su negalia lygiai su kitais galės dalyvauti visuomeniniame gyvenime.

Rengiantis stasis.lt kūrimo viešiesiems pirkimams, atrenkant konsultuojančius ekspertus buvo konsultuojamasi su negalios nevyriausybinėmis organizacijomis. Negalios nevyriausybinių organizacijų atstovas teikė konsultacijas rengiant stasis.lt kriterijus stebėsenai.

Susisiekimo ministerijai buvo teikiamos konsultacijos dėl techninių specifikacijų asmenims su negalia pritaikytų autobusų įsigijimui iš ES lėšų. Viešinant informaciją, kuriant informacinę medžiagą, vartojamas asmenims su negalia pritaikyti formatai ir turinys.

Itin svarbūs pokyčiai negalios sistemoje, vykdyti įgyvendinant 2021–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos socialinės sutelkties plėtros programos pažangos priemonę Nr. 09-003-02-02-01 „Plėtoti kompleksinę neįgaliųjų socialinės integracijos sistemą“. Siekiant įgyvendinti pažangos priemonės apraše numatytas veiklas „Sukurti vieno langelio principu veikiančią pagalbos asmenims su negalia bei jų šeimų nariams ar globėjams (rūpintojams) sistemą“ ir „Sukurti ir įteisinti naują neįgalumo nustatymo, atsižvelgiant į asmens individualius pagalbos poreikius, modelį“ Lietuvos Respublikos Seimas 2022-12-20 priėmė Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo Nr. I-2044 pakeitimo įstatymą; Tikslinių kompensacijų įstatymo Nr. XII-2507 pakeitimo įstatymą; Iškiteisminio administracinių ginčų nagrinėjimo tvarkos įstatymo Nr. VIII-1031 2, 3, 5, 11 13, 14, 20 ir 21 straipsnių pakeitimo įstatymą; Lygių galimybių įstatymo Nr. IX-1826 2, 5, 7 ir 15¹ straipsnių pakeitimo įstatymą. Taip pat Lietuvos Respublikos Seimas 2022 m. gruodžio 22 d. priėmė Transporto lengvatų įstatymo Nr. VIII-1605 7 ir 7¹ straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymą (toliau kartu – Įstatymų pakeitimo įstatymai). Įstatymų pakeitimo įstatymais, kurie įsigalios 2024 m. sausio 1 d., panaikintos asmenis su negalia diskriminuojančios sąvokos, aiškiai reglamentuotos institucijų atsakomybės už asmenų su negalia teisių užtikrinimą ir užtikrintas aplinkos (fizinės ir informacinės) bei informacijos prieinamumas asmenims su negalia, bus atliepti asmenų su negalia individualūs poreikiai, reglamentuotas nuoseklus atvejo vadybos (pagalbos koordinavimo) modelio taikymas. Atvejo vadybos (pagalbos koordinavimo) stebėseną ir kontrolę leis identifikuoti ribojančius veiksnius ir nustatyti reikalingas pagalbos priemones ir (ar) paslaugas, individualizuojant pagalbą, didinant asmenų dalyvumo galimybes. SADM pavaldžių įstaigų sujungimas leis optimizuoti valdymo ir administracijos struktūras, vieno langelio principo įgyvendinimas padės asmenims operatyviau gauti reikiamą pagalbą ir (ar) paslaugas. Bus patogesnės sąlygos asmenims kreiptis dėl negalios vertinimo, gauti vertinimo rezultatus, sudaryti individualų atvejo vadybos planą, institucijų teikiama pagalba bus prieinamesnė.

Nuo 2024 m. įdiegus naują negalios vertinimo modelį, paremtą atvejo vadybos ir vieno langelio principu, būtų sudaryta galimybė ankstyvajame negalios nustatymo etape nukreipti asmenį individualios pagalbos priemonėms ir paslaugoms gauti, tokiu būdu būtų didinamas individualizuotos pagalbos priemonių

prieinamumas, kompleksiskumas, didinamos socialinės integracijos galimybės, kartu mažinant neįgaliųjų bei jų šeimos narių socialinės atskirties, nedarbo ir skurdo rizikas.

Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – NDNT), SADM pavedimu, 2022 m. organizavo eksperto (-ų) paslaugų analizėms, kuriose būtų pateiktos išvados ir rekomendacijos, remiantis atvejo vadybos taikymo vieno langelio principu pilotavimu NDNT teritoriniuose skyriuose ir negalią turinčių asmenų individualių poreikių vertinimo alternatyvos, pirkimą. 2022 m. gruodį NDNT SADM pateikė Tyrimo dėl atvejo vadybos taikymo vieno langelio principu ataskaitą.

2021–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įtraukios darbo rinkos plėtros programos pažangos priemonės Nr. 09-001-02-03-02 „Didinti pažeidžiamų asmenų grupių užimtumą“ apimtyje atkreiptas dėmesys, kad nuo 2022 m. liepos 1 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymo pakeitimai, reikalingi įgyvendinti Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane „Naujos kartos Lietuva“ (toliau - NKL) komponente „Daugiau galimybių kiekvienam aktyviai kurti šalies gerovę“ numatytos reformos „Į klientą orientuotas užimtumo rėmimas“ 2 krypties „Užimtumo rėmimo priemonių apimties ir įvairovės didinimas, prisidedant prie skaitmeninės ir žaliosios transformacijos tikslų siekimo ir žiedinės ekonomikos skatinimo“ priemonės: „Kvalifikacijų ir kompetencijų įgijimo priemonė“ (apima skirtingas paramos mokymuisi priemonės) ir „Verslumo skatinimo priemonė“ (paramos darbo vietoms steigti priemonė).

Įgyvendinant „Kompetencijų ir kvalifikacijų įgijimo priemonę“, iš viso nuo 2022 m. liepos 1 d. iki 2022 m. gruodžio 31 d. pradėjo dalyvauti 1568 darbo ieškančių asmenų, iš jų – 769 moterys. Iš 1568 asmenų, 1190 asmuo buvo bedarbiai, tarp kurių moterys, jaunimas iki 25 ar 29 metų, asmenys nuo 45, 50 ar 55 metų, ilgalaikiai bedarbiai, asmenys su negalia ir t. t.

3.1. Pažangos priemonių derinimo rezultatai

HP LGV koordinatorius per 2021-2022 m. derino žymų kiekį pažangos priemonių ir kitų strateginių dokumentų. Derinant teisės aktus **dažniausiai pastabos buvo teikiamos dėl plėtros programos pažangos priemonės apraše nurodytos informacijos pagrindimo aprašo formos reikalavimų nesilaikymo: netinkamai aprašyto prisidėjimo prie HP arba apskritai neaprašyto prisidėjimo prie HP.**

Dažnai pasitaikantis iššūkis, kad **nepaisant to, kad plėtros programoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu, yra nurodoma, kad pažangos priemonė prisideda prie HP LGV, tačiau neretai plėtros programos pažangos priemonės apraše nurodytos informacijos pagrindimo aprašo formoje tiesiog nurodoma, kad ji nepažeis HP LGV, kas iš esmės reiškia tiesiog teisės aktų vykdymą, tačiau ne**

pažangą lygių galimybių srityje, kaip to reikalauja nurodymas plėtros programoje, kad pažangos priemonė prisideda prie konkrečiau HP (t. y. turėtų būti užtikrinta bent horizontali HP LGV integracija į vykdomas veiklas, o skatinant pažangą – tiesioginės priemonės, kai tai aktualu).

Šioje srityje paminėtina Ekonomikos ir inovacijos ministerija, kuriai HP LGV koordinatorius teikė kelias išvadas, kad pažangos priemonių prisidėjimas prie HP LGV turi būti peržiūrėtas.²⁹ Tačiau ir Ekonomikos ir inovacijos ministerijos pateiktoje metinėje ataskaitoje dėl HP LGV matyti, kad tai ne visais atvejais buvo padaryta. Todėl **Ekonomikos ir inovacijos ministerijai rekomenduotina peržiūrėti pažangos priemones ir suplanuoti tikslines priemones, skirtas lygių galimybių pažangai savo kompetencijos srityje.**

Esant dabartinei situacijai, kai didelės dalies aktualių pažangos priemonių veiklos nėra pradėtos vykdyti arba tik pradėdamos vykdyti, **kol kas nėra galimybės įvertinti kokią tai įtaką turės lygių galimybių padėčiai.**

3.2. Kita kokybinė informacija

2022 m. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo Nr. IX-1826 2, 4, 6, 7, 8, 9 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymą, kuriame pakoreguotas teisinis reglamentavimas dėl priekabiavimo, seksualinio priekabiavimo bei persekiojimo pateikus skundą dėl diskriminacijos, dalyvaujant byloje dėl diskriminacijos ar pranešus apie diskriminaciją, liudijant ar teikiant paaiškinimus dėl diskriminacijos.

Taip pat buvo priimtas Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo Nr. IX-1826 2, 7 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymas, kuriame įtvirtinta teisinė apsauga nuo diskriminacijos šeiminės padėties pagrindu (socialinės padėties sąvokos apibrėžtyje), patikslintos darbdavių pareigos sudarant tinkamas darbo sąlygas asmenims su negalia, įtvirtinta pareiga darbdaviams imtis priemonių, kad darbuotojas ar valstybės tarnautojas darbo vietoje nebūtų diskriminuojamas dėl tėvystės atostogų, atostogų vaikui prižiūrėti, nemokamų atostogų, skirtų sergančiam šeimos nariui ar kartu su darbuotoju ar valstybės tarnautoju gyvenančiam asmeniui slaugyti (prižiūrėti), suteikimo ir lankstaus darbo grafiko nustatymo.

Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo Nr. IX-1826 2, 5, 7 ir 15¹ straipsnių pakeitimo įstatyme įtvirtinta pareiga valstybės ir savivaldybės institucijoms bei įstaigoms užtikrinti lygias galimybes, nepaisant lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos, teikiant administracines ir (ar) viešąsias paslaugas.

²⁹ Žr., pvz., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAN/56afe44081cd11edbdcabd68a7a0df7e;>
<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAN/e5900df0fb8811ecbfe9c72e552dd5bd;>
<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/7e5ff410813911edbdcabd68a7a0df7e;>
<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/d66fb3e0463111edb7269d52b4d4fd38>

Pastebėtina, kad šie Lygių galimybių įstatymo pakeitimai yra horizontaliai taikomi visoms politikos sritims, todėl į juos turi būti atsižvelgiama rengiant ir strateginius dokumentus bei juos įgyvendinant.

2022 m. kovo mėn. Lietuvos Respublikos Seimas taip pat priėmė **Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo Nr. XI-1425 pakeitimo įstatymą Nr. XIV-934**, kuriuo minimas įstatymas išdėstomas nauja redakcija. Pakeitimai įsigalios nuo 2023 m. liepos 1 d. Šiuo įstatymu įtvirtinama nauja prevencinė priemonė – apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje orderis, užtikrinamas tarpinstitucinis bendradarbiavimas. Kiekvienoje savivaldybėje pradės veikti smurto artimoje aplinkoje prevencijos komisijos, o nacionaliniu mastu – Smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje taryba. Be kita ko, šiame įstatyme įtvirtinta pareiga užtikrinti privalomą temų apie moterų ir vyrų teisių lygybę, smurto artimoje aplinkoje prevenciją, pagarbą kiekvieno asmens orumui, tarpusavio pagalbą, socialinius-emocinius gebėjimus, nesmurtinius konfliktų sprendimo būdus, teisę į asmens neliečiamybę integravimą į ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo ugdymo programas, atsižvelgiant į mokinių gebėjimus ir amžių.

3.3. Kokybiniai tyrimai

2022 m. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos užsakyму buvo atliktas tyrimas „Kokybės standartas savivaldybių administracijoms lygių galimybių, lyčių lygybės bei smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir pagalbos teikimo politikos srityse“.³⁰ Taip pat paminėtinas tyrimas „Socialinės paramos išmokų nepaėmimo priežastys, mastas ir identifikavimo metodika Lietuvos savivaldybėse ir visoje šalyje (non-take-up)“.³¹

2022 m. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba paskelbė Baltarusijos ir Lietuvos sieną kirtusių asmenų lygių galimybių užtikrinimo sulaikymo vietose nepriklausomos apžvalgos ataskaitą.³²

2021 m. paminėtinas „Lyčiai neutralios partnerystės įteisinimo galimybių analizė ir kokybinis tyrimas apie LGBTQIA+ asmenų poreikius“.³³ Taip pat „Neapykantos nusikaltimai ir neapykantos kalba: situacijos Lietuvoje apžvalga“³⁴ bei „Institucijų atsakas į neapykantos kalbą ir neapykantos nusikaltimus. Mokymo metodologija“.³⁵

³⁰ <https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/veiklos-sritys/Lygios%20galimyb%C4%97s/LG%2C%20LL%2C%20ANSAA%20kokybinis%20tyrimas.pdf>

³¹ <https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/veiklos-sritys/seima/pinigine-parama/NON-TAKE-UP%20GALUTIN%C4%96%20ATASKAITA.pdf>

³² https://www.lygybe.lt/data/public/uploads/2023/01/2022-12-30_nepriklausomos-stebesenos-ataskaita.pdf.

³³ <https://ztcentras.lt/wp-content/uploads/2021/10/Lyciai-neutralios-partnerystes-iteisinimo-galimybiu-analize-ir-kokybinis-tyrimas-apie-LGBTQIA-asmenu-poreikius-1.pdf>

³⁴ https://lygybe.lt/data/public/uploads/2022/01/neapykantos-nusikaltimai-ir-neapykantos-kalba_situacijos-lietuvoje-apzvalga.pdf.

³⁵ <https://lygybe.lt/data/public/uploads/2022/07/insituciju-atsakas-i-neapykantos-kalba-ir-neapykantos-nusikaltimus.pdf>.

4. Išvados ir rekomendacijos

Bendrosios išvados:

1. Iš patvirtintose plėtros programose suplanuotų 185 pažangos priemonių prie HP LGV prisideda 92.
2. Iš patvirtintose plėtros programose suplanuotų pažangos priemonių, kurios prisideda prie HP LGV: 58 yra patvirtintos, 1 derinta, 9 įgyvendinamos kaip regioninės pažangos priemonės.
3. Esant dabartinei situacijai, kai didelės dalies aktualių pažangos priemonių veiklos nėra pradėtos vykdyti arba tik pradedamos vykdyti, kol kas nėra galimybės įvertinti kokią tai įtaką turės lygių galimybių padėčiai. Lėtas atnaujintos strateginio valdymo sistemos startas gali turėti neigiamą įtaką galutinėms HP LGV rodiklių reikšmėms.

Rekomendacijos portfelio valdytojui ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijai:

1. Peržiūrėti Strateginio valdymo metodikoje numatytus NPP HP ataskaitų terminus, atsižvelgiant į tai, kad ombudsmeninės institucijos pateikia savo metines ataskaitas iki kovo 15 d. (pvz., Lygių galimybių įstatymo 23 str.).
2. Peržiūrėti NPP HP ir strateginio valdymo reglamentavimą, siekiant, kad egzistuotų įrankiai, skirti užtikrinti, kad pažangos priemonės, kurios netinkamai prisideda ar neprisideda apskritai (kai prisidėjimas yra nurodomas plėtros programoje) prie atitinkamo HP, nebūtų finansuojamos.
3. Spartinti strateginio valdymo informacinės sistemos įdiegimo darbus, kuri, be kita ko, prisidėtų prie efektyvaus informacijos surinkimo apie HP LGV įgyvendinimą.
4. Patikslinti Plėtros programos pažangos priemonės aprašo formą, patvirtintą Lietuvos Respublikos finansų ministro 2021 m. birželio 28 d. įsakymu Nr. K-227 „Dėl Strateginio valdymo metodikos taikymo“, užtikrinant, kad šios formos III skyriaus lentelės 5 stulpelyje, kuriame nurodomas prisidėjimas prie NPP HP, būtų ne tik nurodoma, kad veikla (projektas) prisideda prie NPP HP, tačiau ir nurodoma prie kurio NPP HP tiksliai veikla (projektas) prisideda.
5. Užtikrinti, kad būtų įgyvendinama NPP HP aprašyme numatyta nuostata „siekiant sustiprinti horizontaliųjų principų taikymą sprendimų priėmimo procese, Vyriausybei teikiamus teisės aktų

projektus rengėjai vertina darnaus vystymosi, inovatyvumo ir lygių galimybių poveikio vertinimo požiūriais, siekdami nustatyti jų galimą poveikį horizontaliųjų principų įgyvendinimui“, pvz., rengiant Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo Nr. XI-2220 15 straipsnio pakeitimo įstatymo Nr. XIV-1630 įgyvendinamuosius teisės aktus.

6. Atsižvelgiant į HP LGV koordinatoriaus atliktą biudžeto sudarymo lyties principu (angl. *gender budgeting*) analizę priimti sprendimus dėl biudžeto sudarymo lyties principu (angl. *gender budgeting*) įdiegimo, kas sudarytų sąlygas geriau įvertinti pažangą lyčių lygybės srityje.
7. Užtikrinti, kad HP ir ES pagrindinių teisių chartijos praktinis įrankis būtų lengvai ir viešai prieinamas portfelio valdytojo interneto svetainėje, skatinamas taikyti praktiškai ir palaipsniui plečiamas, užtikrinant ne tik HP principų ir ES pagrindinių teisių chartijos nepažeidimo vertinimą, tačiau taip pat siekti, kad įrankis apimtų ir atitinkamų reikalavimų integracijos vertinimą bei pilnai atlieptų HP LGV koordinatoriaus suformuotas pastabas įrankio derinimo metu.

Rekomendacijos ministerijoms ir regionų plėtros taryboms:

1. Užtikrinti, kad derinant strateginius dokumentus būtų atsižvelgiama į HP LGV koordinatoriaus pastabas, o neatsižvelgus – suteikiamas grįžtamasis ryšys su argumentacija kodėl atsižvelgimas nėra tikslingas ar įmanomas.
2. Rengiant strateginius dokumentus vadovautis 2021–2030 metų Nacionalinio pažangos plano horizontaliojo principo „lygios galimybės visiems“ įgyvendinimo gidu.³⁶
3. Spartinti dar nepatvirtintų plėtros programų rengimą ir tvirtinimą, ypač tais atvejais, kai pažangos priemonės jau yra pradėtos įgyvendinti.
4. Rengiant strateginius dokumentus atsižvelgti į aktualią Jungtinių Tautų žmogaus teisių institucijų, Europos Žmogaus Teisių Teismo, Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktiką. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas Jungtinių Tautų Moterų teisių diskriminacijos panaikinimo komiteto (CEDAW) rekomendacijoms, nes 2023 m. Lietuva turės parengti ataskaitą dėl rekomendacijų įgyvendinimo bei Jungtinių Tautų Ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių komiteto (CESCR) rekomendacijoms, kurios paskelbtos 2023 m. kovo mėn.

³⁶ Žr. <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/socialine-integracija/lygios-galimybes/horizontalusis-principas-lygios-galimybes-visiems/naudingi-saltiniai-ir-metodine-medziaga>.

5. Užtikrinti Lygių galimybių įstatymo reikalavimų, kurie įsigalios nuo 2024 m., įgyvendinimą teikiant administracines ir viešąsias paslaugas.³⁷
6. Įsitraukti į HP LGV koordinatoriaus ir Valstybės duomenų agentūros inicijuojamus procesus dėl lygių galimybių statistinio tyrimo atlikimo ir lygybės duomenų (angl. *equality data*) plėtros, didinti galimybes segreguoti jau renkamus statistinius duomenis pagal diskriminacijos pagrindus.
7. Plėtros programose peržiūrėti prisidėjimą prie HP, atkreipiant dėmesį, kad įprastai, kai priemonė prisideda prie HP LGV ji turėtų prisidėti ir prie „Darnaus vystymosi“ HP.

³⁷ Žr. Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo Nr. IX-1826 2, 5, 7 ir 15-1 straipsnių pakeitimo įstatymą Nr. XIV-1725.

Tolimesnė informacija bei metodinė pagalba

Dėl metodinės pagalbos ir konsultacijų dėl HP LGV užtikrinimo ir integravimo prašome susisiekti su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (HP LGV koordinatoriumi) el. paštu nediskriminavimas@socmin.lt.

Tolimesnė informacija

Autorius	Šaltinis
Socialinės apsaugos ir darbo ministerija ir jai pavaldžios įstaigos	2021-2030 metų Nacionalinio pažangos plano horizontaliojo principo „lygios galimybės visiems“ įgyvendinimo gidas
	Ministerijos atlikti ir užsakyti tyrimai
	Socialinė statistika
	Jaunimo reikalų agentūros kaupiami tyrimai apie jaunimą
	Jaunimo reikalų agentūros kaupiama statistika apie jaunimą
	Jaunimo reikalų agentūros kaupiamos apžvalgos
	Neįgalųjų reikalų departamento tyrimai ir informacija apie Žmonių su negalia konvencija
	Neįgalųjų reikalų departamento skelbiami statistiniai rodikliai
	Neįgalųjų reikalų departamento informacija apie universalų dizainą
	Užimtumo tarnybos statistika ir informacija
	SoDros statistika ir informacija
Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba	Kontrolieriaus priimti sprendimai
	Metinės ataskaitos
	Nepriklausomos apžvalgos
	Lygybės statistika (indeksai)
	Lygių galimybių integravimo įrankiai
	Leidiniai
	Tyrimai
	lygiadieniai.lt (lyties aspekto integravimas)
lygybesplanai.lt (išteklių darbdaviams biblioteka)	
Seimo kontrolierių įstaiga	Seimo kontrolierių pažymos

Valstybės duomenų agentūra	Oficialios statistikos portalas
----------------------------	---

Tarptautiniai šaltiniai

Autorius	Šaltinis
Europos Sąjungos lyčių lygybės institutas (EIGE)	Instituto publikacijos
	Instituto biblioteka
	Statistinių rodiklių duomenų bazė
Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra (FRA)	Interneto svetainė
Eurobarometras	Interneto svetainė
Eurostat	Interneto svetainė
Jungtinių Tautų (JT) žmogaus teisių institucijos	Interneto svetainė

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija